

Список використаних джерел

1. Юзефович Ж. Ю. Функции юридической ответственности и формы их реализации по российскому законодательству: дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория и история права и государства; история учений о праве и государстве» / Ж. Ю. Юзефович. – Москва, 2004. – 172 с.
2. Богданова М. С. Юридическая ответственность: основание, виды, субъекты дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теория права и государства; история права и государства; история политических и правовых учений» / М. С. Богданова. – Москва, 1998. – 187 с.
3. Тархов В. А. Понятие юридической ответственности / В. А. Тархов // Правоведение. – 1973. – № 2. – С. 33–43.
4. Хачатуров Р. Л. Общая теория юридической ответственности : монография / Р. Л. Хачатуров, Д. А. Липинский – СПб.: Издательство Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2007. – 950 с.
5. Чечина Н. А. Об уголовно-процессуальной и гражданско-процессуальной ответственности / Н. А. Чечина, П. С. Элькинд // Советское государство и право. – 1973. – № 9. – с. 33–41.
6. Басін К. В. Юридична відповідальність: природа, форми реалізації та права людини: : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / К. В. Басін. – К., 2006. – 19 с.
7. Косянчук П. С. Окремі питання розмежування видів правової відповідальності за галузями права / П. С. Косянчук // Трансформація юридичної відповідальності на сучасному етапі розвитку суспільства: матеріали між нар. наук.-практ. конф., 12 червня 2008 року. – Д.: ДонУЕП, 2008. – С. 6–10.
8. Витрук Н. В. Общая теория юридической ответственности / Н. В. Витрук. – М.: Норма, 2009. – 259 с.

СЕЛЬСЬКА В. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри загальнотеоретичної юриспруденції

ПІДСТАВИ ТА УМОВИ СУБСИДІАРНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

В юриспруденції традиційно виділяють дві категорії: підстави та умови відповідальності, хоча їх розмежування є дискусійним. Вважаємо за доцільне не погодитися з позицією тих правників, які визначають, що «підстава» — це те, що породжує яке-небудь явище, фундамент, на який останнє спирається і яке визначає його природу. «Умова» — це ті ознаки, які характеризують підставу та без наявності яких явище не може виникнути [4, с. 56].

У праві «підстава відповідальності» є фундаментальною категорією, на якій ґрунтується законність і справедливість. Це та сама юридична точка зору, що може стати основою законності або беззаконня [1, с. 78].

Як вказує О. Ф. Скакун, підставою юридичної відповідальності є сукупність обставин, наявність яких робить юридичну відповідальність можливою, а відсутність сукупності таких обставин її виключає [3, с. 476].

Що стосується підстав юридичної відповідальності в цивільному праві праві, то більшість науковців схиляються до того, щоб головною підставою вважати вину. В 2003 році був прийнятий Цивільний кодекс, який діє і дотепер, і містить Статтю 614 — «Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання». Як відомо, найпоширенішою є психологічна теорія вини, яка визначає вину як психічне ставлення особи щодо вчинюваного нею злочинного діяння, що завжди виражається у формі умислу або необережності.

Але до субсидіарної відповідальності можуть бути притягнуті різноманітні суб'єкти: це фізичні, юридичні особи, держава, а також міжнародні організації. І зрозуміло що визначити психічне ставлення деяких з них на практиці видається дуже важким.

Субсидіарну відповідальність можна назвати також відповідальністю «без вини». Оскільки відповідальність настає для суб'єкта, який не безпосередньо вчинив соціально шкідливе діяння, але на якого в силу різних причин покладений обов'язок нести за нього відповідальність. Оскільки немає вини, то відсутній один із елементів складу правопорушення, а це означає що в даному випадку буде мати місце об'єктивно протиправне діяння (дія не має складу правопорушення, але негативна реакція з боку держави настає). Отже підставою субсидіарної відповідальності є не правопорушення, а об'єктивно протиправне діяння.

Що стосується умов відповідальності, то в юридичній науці традиційно їх виділяють такі: 1) протиправність діяння порушника; 2) наявність шкідливих наслідків (шкоди) у потерпілого; 3) причинний зв'язок між протиправним діянням та шкодою; 4) вина правопорушника.

Але в субсидіарної відповідальності умови її настання будуть мати деякі особливості. Можна виділити такі умови субсидіарної відповідальності: 1) дія (або бездіяльність) особи; 2) причинно-наслідковий зв'язок; 3) визнання основного винного суб'єкта неспроможним особисто нести відповідальність за свої дії; 4) недостатність фінансових ресурсів та майна у винного суб'єкта. Для настання відповідальності необхідна не одна умова, а декілька.

Між протиправним діянням особи і шкодою має існувати зв'язок, що дає змогу визначити їх як причину та наслідок. Встановлення такого взаємозв'язку є обов'язковим при відповідальності за порушення будь-яких суб'єктивних цивільних прав, крім порушень, які не спричиняють шкоди, коли на стороні потерпілого не виникає фактичної шкоди або

закон не вимагає доведення її наявності. У літературі все ще залишається дискусійним питання щодо того, який характер повинен мати причинний зв'язок для визнання його умовою відповідальності. Оскільки причинний зв'язок між діянням та шкодою є об'єктивно існуючим, при вирішенні питання про відповідальність суб'єкта він лише виявляється та усвідомлюється певними особами, зокрема, судом, однак, безумовно, він не може бути встановлений шляхом абстрагування від тих обставин, за яких виникла шкода. Незважаючи на існування загальної можливості завдання шкоди за різними обставинами, її конкретна причина визначається у кожному окремому випадку [2, с. 78–79].

Інколи саме причинний зв'язок та ступінь вини правопорушника будуть визначати буде він притягнений до відповідальності особисто, чи замість нього субсидіарну відповідальність понесе інший суб'єкт — фізична чи юридична особа.

Як приклад можна привести відповідальність медичних працівників. Існує багато випадків коли слід визначити хто буде суб'єктом відповідальності — сам працівник чи медична установа. Адже більшість медичних працівників здійснює професійну діяльність, будучи пов'язаними трудовим договором із закладами охорони здоров'я. В окремих випадках індивідуальну матеріальну відповідальність може встановлювати трудовий контракт (Ст.130 КЗпПУ).

Відповідно до Статті 1172 Цивільного кодексу України саме юридична (або фізична) особа відшкодовує шкоду, завдану їхнім працівником під час виконання ним своїх трудових (службових) обов'язків [5]. Але якщо буде доведено, що мала місце вина у формі злочинного умислу, то відповідальність має настати особисто.

Отже категорії підстави та умови субсидіарної відповідальності мають деякі відмінності у порівнянні з іншими видами юридичної відповідальності, є пов'язаними та перебувають у тісній взаємодії.

Список використаних джерел

1. Малахов И. П. Основания уголовной ответственности // Советское государство и право. – 1991. – № 6. – С.76– 81.
2. Проблеми правової відповідальності: монографія / Ю. П. Битяк, Ю. Г. Барабаш, Л. М. Баранова та ін. ; за ред. В. Я. Тація, А. П. Гетьмана, В. І. Борисової. – Х.: Право, 2014. – 348 с.
3. Скаун О. Ф. Теория государства и права: Учебник / Пер. с рус. – Харьков: Консум, 2001. – 656 с.
4. Смирнов, В. Т. Общее учение о деликтных обязательствах в советском гражданском праве [Текст]: учеб.пособие / В. Т. Смирнов, А. А. Собчак. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1983. – 152 с.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст.1172.